АСОЦИАЦИЯ НА ИНДУСТРИАЛНИЯ КАПИТАЛ В БЪЛГАРИЯ
Отговорният бизнес – за бизнес по правилата.

Изх.№ 290/20.12.2023 г.

ДО
ПРОФ. Д-Р ГАЛИН ЦОКОВ,
МИНИСТЪР НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Относно: Национална карта на висшето образование на Република България

УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН МИНИСТЪР,

Асоциацията на индустриалния капитал в България като най-представителна организация на работодателите на национално равнище участва активно, включително със свои предложения при обсъждане и въвеждане на всички реформи, свързани със системата на образованието, като специален интерес за нас представляват реформите и данните, свързани с обвързването на държавния план-прием с нуждите на пазара на труда.

През юли 2021 г. за първи път в България беше приета Национална карта на висшето образование на Република България (НКВОРБ), за която е предвидено да се използва за балансирано развитие на мрежата от висши училища според потребностите на регионите и според реалните възможности, както и за допълнително развиване на системата за контролиран от държавата субсидиран прием в държавните висши училища, в съответствие с националните и регионални потребности и с прогнозите за бъдещо развитие на пазара на труда.

Асоциацията подкрепи въвеждането на НКВОРБ още чрез подкрепата на промените в Закона за висшето образование като инструмент, който да даде актуална картина на състоянието на висшето образование в България – неговата териториална структура и да идентифицира потребностите от специалисти на национално и регионално ниво, да насочва държавния план-прием във висшите училища в съответствие с потребностите на икономиката и обществото и да послужи за разработването на политики и мерки за постигане на поставените цели. АИКБ участва активно в дискусиите при подготовката на Националната карта и предостави редица предложения през 2022 г. и в началото на 2023 г. за нейното актуализиране, които, за съжаление, не бяха взети предвид.

Именно затова и в рамките на отворената процедура за обществено обсъждане АИКБ **изразява своята подкрепа** за спешна актуализация на НКВОРБ, като оценяваме усилията на ръководения от Вас екип, **но считаме, че следва да бъдат отстранени редица слабости, които водят или могат да доведат до неправилни политически решения** в ущърб на обществения интерес.

Тези слабости, както и конкретни предложения бяха обсъдени в началото на тази година и с екипа от Фондация „Отворено общество“, като срещнахме разбиране по тяхното въвеждане. Предвид това, че същите не са въведени в настоящата актуализация, ние бихме искали да Ви

запознаем с тяхната насоченост и апелираме за среща за обсъждането им отново, както и за намиране на подходящо решение, тъй като считаме, че тези слабости могат да предизвикат необосновано увеличение на държавния план-прием по някои специалности за сметка на намалението на други такива, които са жизненоважни за функционирането на българската икономика. Следва да имаме предвид, че висшето образование (платено от държавата, т.е. от данъкоплатците) не е самоцел, а инструмент за задоволяване на определени потребности най-вече в областта на пазара на труда и повишаване на шансовете на младите хора за качествена заетост. Във връзка с актуализацията на Националната карта получихме и редица други предложения от наши членове, които също изразяват редица свои притеснения по нейното ефективно прилагане.

В тази връзка представяме на Вашето внимание следните предложения и коментари, които бихме желали да бъдат взети предвид при последваща актуализация на НКВОРБ:

1. **От създаването ѝ до момента считаме, че** Национална карта на висшето образование в Република България не изпълнява в цялост целите, за които е въведена от законодателя, а именно - да въведе ред в профилната и териториалната структура на висшето образование в страната по професионални направления и специалности в съответствие със социално-икономическото развитие и потребности на пазара на труда. С Картата по статистически начин с цитиране на редица данни по отношение на професионални направления, брой студенти в национален и регионален мащаб, раздробяване на типове региони, пол и т.н. се прави опит за съставяне на картина на състоянието на висшето образование. Представената статистика обаче не води до конкретни действия за подобряване на висшето образование и в нея липсва най-важното. Следва **да се добавят критерии в Методиката за разработване на картата, които да дават реална връзка с потребностите на пазара на труда**. В момента картата дава една моментна картина на работни места, заети от висшисти, но не дава яснота дали те реално са заети по специалността си, нито какви са изискванията за заемане на тези работни места. Следва да се добавят критерии, които представят, от една страна, броя студенти по специалности, а от друга - броя и вида на работните места, които са заети в момента и изискват конкретна специалност от професионалните направления на висшето образование. Този критерий, тази съпоставка ще даде възможност да се направи оценка на работните места, които в следващите години ще се освободят (поради пенсиониране) и на необходимия брой студенти от съответната специалност, които могат да ги заемат. Както знаете, по данни на МТСП близо 130 000 работни места, изискващи средно образование, се заемат от висшисти по различни причини. В същото време има незадоволено търсене на инженери. Това се дължи основно на липсата на работни места, изискващи определени специалности, за сметка на други, които остават свободни поради липсата на дипломирани студенти по определени специалности. Липсата на предлагания критерий само би задълбочила описания проблем. Същевременно има специалности, които са уникални за едно висше училище, но съгласно настоящата методика не се предвижда увеличаването на план-приема по тях, а може да се

стигне и до намаляване. Това засяга някои от техническите висши училища, които попадат в район от тип Г.

2. Вторият съществен проблем в методиката **е средното изчисляване на осигурителния доход на работещите в различните населени места**. Избраният критерий деформира получените резултати, тъй като например по търсени специалности, по които повечето от завършилите студенти се реализират в малки населени места, полученият по-нисък доход определя по-лошо класиране на съответната специалност. Необходимо е поставянето на коефициент, чрез който да се постигне адекватно сравнение. Такъв критерий може да бъде „коефициент на покупателната способност“ или чрез съотнасяне на осигурителния доход към средния за региона.

3. **Направеното от нас предложение в т. 1 е изключително важно да бъде отразено в кратък срок** – то е съществено за подобряване на качеството на Методиката и ако не бъде направено сега, то перспективата това да бъде направено след 5 години може да доведе до редица негативни последици. Затова заложеното актуализиране на Методиката на 5 години е твърде много време, през което могат да настъпят редица фактори, които да доведат до промяна в нуждите на пазара на труда. **Предлагаме да се прави актуализация на Методиката ежегодно**. Причините за това са, че в следващата една година предстои да видим до какви резултати ще доведат дадени насоки и как ще се използва самата карта като инструмент. Това ще даде и насоки за последващо развитие на Методиката, за което не бива да се изчаква още 5 години.

4. За да изпълни поставените цели, НКВОРБ следва да отразява факта, че структурните несъответствия на пазара на труда не са индикатор за евентуална безработица или спиране на производството в даден отрасъл**, а индикатор за разминаване между наличния човешки капитал и необходимия в отделните икономически сектори**. Тенденцията към работни места на всички нива, които изискват засилено прилагане на нерутинни умения, ще продължи и много от традиционните работни места, доскоро изискващи прилагане на физически или рутинен труд, ще бъдат изместени от такива, свързани с нови компетентности основно от областта на инженерните и природоматематическите науки.
   Затова освен предложените промени в Методиката следва да се добави в Раздел 4 на картата и **насока за повишаване на интереса и привлекателността на търсени от бизнеса специалности** съвместно със социалните партньори и браншовите организации.

Смятаме, че посочените в анализа „Насоки на националните политики за развитие на профилната и териториална структура на висшето образование по професионални направления и специалности от регулираните професии в съответствие със социално-икономическото развитие и потребностите на пазара на труда“ се нуждаят от по-задълбочено осмисляне, разширяване, усъвършенстване и прецизиране. Както се посочва в анализа, „Настоящите насоки служат за

ориентир при формулирането на конкретни решения при упражняването на правомощията на МС в сферата на висшето образование“.

Сериозно внимание трябва да се отдели на ролята на държавата, научните институции, местната власт, социалните партньори в създаването на системи за проучване, изследване, разработване на планове и прогнози за социално-икономическото развитие и потребностите на пазара на труда на национално, секторно и/или на регионално ниво, както и по отношение на нуждите и възможностите на районите.

Разчитаме, че направените предложения и дадени аргументи ще предизвикат преразглеждане на настоящата Методика и чрез отразяването им постепенно ще се постигне реална регулация на висшето образование, съобразено с нуждите на българската икономика и общество.

С УВАЖЕНИЕ,

ВАСИЛ ВЕЛЕВ,
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА УПРАВИТЕЛНИЯ СЪВЕТ НА АСОЦИАЦИЯТА НА ИНДУСТРИАЛНИЯ КАПИТАЛ В БЪЛГАРИЯ